

ACC. N:R M. 14078:1-9.

Landskap: *H. alland* Upptecknare: *Gumilla Meänsson, Lund*
Härad: *Tönnersjö* Berättare: *Seremina Nilsson, Rydaberg*
Socken: *Bruared* Berättarens yrke: *fru*
Uppteckningsår: *1956* Född år *1886* i *Liaburg* svenskt född i
top. Liaburg

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Textiliermas användning. s. 1-3.

N. M. 9.

Hemmets prydnade. s. 4-5.

LUF 49

Fordbrukets biveringar. s. 6.

" 61

Väster i hushåll, läkemedel och magi. s. 7-8.

" 72

Tattiga. s. 9.

ACC. N:R M. 14078:/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag minns att vi hade bordtäckan i ett slags konstväv, samma som hangkläna. De låg på det stora bordet, klaffabordet. Varpen var av bomull eller linne, inslaget av blått och rött lin.

Vita borddukare hade man i dräll av olika slag. De låg på vid högtidliga tillfällen. Man hade inte duk när man åt.

De vävde nöthårstäckor och tovtäckor, vad man nu kallar rya. Det hade man som täcke i sängen eller ovanpå träsofforna vid högtider.

Servietter fanns nog inte när jag var barn.

Duktyg märktes i korsstygn med rött garn. Sådana mönster runtom namnet som de har nu hade man inte förr, men små stjärnor kunde man ha. Och årtal förekom också. Det var bara hustruns initialer man sydde.

Förning hade man med till bröllop och barndop och framförallt till begravning. Det var sötost och brunost och ostkaka och vetebröd. Smöret lindade man in i en särskilt fin duk av bomull, "sockerduken" eller "smörkluten". Förningen hade man i en korg eller i en kont av trä. Över korgen lades en vanlig vit handduk.

Till kyrkan hade man med sig kummin i dosor att tugga på under gudstjänsten och ett par kvistar salvia och ambreit. Någon mat behövde vi aldrig ta med, men de som kom långväga ifrån hade särskilda pust på vägen.

När de höstade behövde de inte själva ta mat med - husmor kom ut med den.

På sina ställen hade de halmen lös i sängen, men mor vävde halmvar och mjölsäckar av lin och hampa. Ovanpå halmen låg ett "boskläde", vävt av

ACC. N:R M. 14078:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

trašor. Kudden var tvärrandig och vävd i bomull och ylle liksom bolster-
varet. Den gick tvärsöver hela sängen. Örngott hade man inte, underlakanet
gick upp över kudden. På vintern hade man fjäderbolster över sig och när
det blev för varmt ett sticktäcke.

När det skulle vara fint bäddades sängen högt, ju högre dess finare.
Överst låg ett sängtäcke. Jag har bevarat ett vitt sådant som jag själv vävt.

Hemma hade vi så långt tillbaka jag kan minnas trasmattor, randiga, i
tuskaft.

På stolar och bänkar hade vi aldrig dynor men däremot ryor vid högtider.

Förr gjorde pojkarna här ett slags nystepinne med en liten bjällra, och
om en flicka fick en sådan, var det detsamma som ett frieri.

Mors brudschal har jag kvar ännu. Den är rutig i brunt och svart, av
ylle, med ett vävt blomstermönster i svart på de ljusare bruna ränderna.

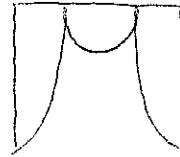
I fästmögåva fick flickan ofta ett halssmycke i silver, min svärmor hade
ett sådant. Det var en fyrkantig platta med löv och kvistar utsirade, och
i den var sju länkar fästade. Sju var det mesta, ofta var det färre.

Hemgiften förvarades i kistor, ofta med lönnfack och dubbla bottnar.
De var målade med blommor och årtal. På 1900-talet blev det modernt med
byrå i stället för kista.

Bland kläderna lade man lavendel och malört för att skydda mot mal. Mor
brukade till jul breda ut alla sängkläderna i stugan för att julaljus
skulle skina på dem. Det trodde hon skulle skydda mot mal.

ACC. N:R M. 14078:3.

Om vintern hade vi bara en kappa upptill för fönstren. men när det skulle vara fint hade vi "snäppagardiner", som hängdes så här. Det var köpta trädgardiner, alltid vita.

I stället för rullgardin hade vi tidningar att sätta för , men en del hade ju fönsterluckor. Hemma hade vi sedan jalousier, av små spjälor, med målade motiv på. Hemma hos oss hade vi aldrig vanliga rullgardiner, men jag minns att de hade på ett större ställe, med slott målade på gardinen.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 14078:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Till midsommar majade vi, sopade gården och kritade skorstenen. Den gamla stugan byggdes om när jag var tre år, men där fanns öppen fyr i stugan och öppen härd i köket. Där hade man löv i spisen till högtiderna. I den nya stugan hade vi vit kakelugn.

I den gamla stugan var väggarna av hyvlade bräder, som skurades till högtiderna. Allt slöjdarbete försiggick inne i stugan på vintern. Då hugg där staver och kardade och spann.

Så länge jag minns hade vi trasmattor, men före min tid var golvet bart. Det var brädgolv då också, och till julen enade man, och till midsommar strödde man björke på golvet. Till skurborste användes granris. Halm hade vi inte hemma. Där de hade, byttes den till nyår.

Till jul skulle man "hugga ris och ge fäet och koka gröt och klä väggarna!" Då sattes hangkläna upp runtom väggarna, och då satte vi upp gamla och nyköpta julark. Sen gick vi glyttar med ett ljus i handen på träsofforna längs väggarna och läste och tittade på julagöbbarna. Bordet dukades med vit duk. Där stod grisahuvudet på ett stort fat, brännvinsflaskan och ölstänkan framme hela julen. Julaträet var virat med fransat silkepapper, och ~~underströvat~~ längst ner satt fyra ljus, därovan tre och i toppen ett ljus eller en stjärna. Några halmkronor hade inte vi, men här fanns de som var skickliga att göra sådana, t.o.m. med två i varandra.

Till vardags hade vi bara några tavlor på väggarna - hemma hade vi kungafamiljen och Mänskans ålder. Annars var religiösa tavlor vanligast.

ACC. N:R M. 14078:5.

Av andra prydnadssaker var pappersblommor det vanligaste, vidare porslinskattor, silvertumlare och eneståndor med lock på till äl. Så var det mässingsstakar med skruv och en ljussnoppare. Det var talgljus man hade på den tiden. Annars hade man fotogenlampor med två - tre pipor med små, små lågor. När den stora blecklampan i taket tändes var det riktig gä högtid.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 14078:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Far reste på bränneri till Danmark när han var ung. Det var där många som gjorde om höstarna, och andra gick till Skåne för att hugga och tröska.

Far hugge också mycket staver av bok och sålde till stan. Det skulle bli till tunnor och fjärdingar. Och så skalade de ekbark och sålde i Halmstad till garverierna.

Några gjorde korgar av enespån. Och Bengt i Granet gjorde vävar på beställning, och baljor och laggkärl och byttor.

Smide var det inte många som sysslade med, men här var en som gjorde liar.

Far beredde själv fårskinn. Han la dem i alun. Och i Bögilt garvade de hudar, och där fick man nöthår.

Vävning och bindning till husbehov var vanligt i de flesta hem. Farmor fick ull av andra och tjänade sedan en slant på att karda och spinna och sticka ulltröjor till dem.

Mor bakte bullar och sålde i handelsboden i Ryaberg. Det var min farbror som hade handelsboden där, & i ett rum i en gammal bondstuga. Där var ingen eldstad, och han hade inget biträde. Det var nog omkring 1880 som farbror började, men efter 14 år blev han sjuk och efterträddes av Johan Andersson. Före honom hade Petter i Ry haft handelsbod - det var väl på 1850-talet han började.

ACC. N:R M. 14078:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Under de svåra åren, t.ex. 1868 när det inte kom regn mer än en liten skvätt i augusti på hela sommaren, fick man blanda mossa och bark i mjölet. Till kaffe torkades och brändes rödbetor, pumpor och råg. Någon ersättning för tobak kan jag inte minnas att vi hade, far hade alltid stångtobak.

Svamp brydde man sig aldrig om förr. Jag vet inte när man egentligen började använda den.

Björklag sa de gamle att man fick vattusot av. Annars jäste man både björk- och lönnlag och gjorde drick av det. Jag har plockat och bankat enbär till farmor, som gjorde enbärsöl. - Vid magont skulle en dricka brännvin med kamfer och malört i .

Pors la man i sängen mot lopper, och på luslummer koktes en lag, som man tvättade ungarna med. När de gick i skolan fick de alltid ohyra.

Farmor brukade skura sin kammare med grane, det luktade så gott.

Sockagarn färgade vi brunt med stenamossa, men garnet blev inte så hållbart sen det kokts. Vanligen färgades inte ullen. Trasor till mattor brukade jag färga gula genom att doppa dem i släckt kalk och vatten. Påskäggen kokte vi med fåralöv - torkat björklöv - så de blev gula, och röda gjorde vi dem med crêpepapper.

I trädgården hade vi ambreut, salvia, "högmod", krysantemum, dalior, hjärtans fröjd, löjtnantshjärtan, malva, akteja, lupin, gamla påsk-och pingstliljor, riddarsporre, munkaskalle, nattljus och tusensköna. Ambreut kallades ibland för Abraham, hjärtans fröjd för Jakob och en tredje blomma

ACC. N:R M. 14078:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

för Isak. - De vanligaste krukväxterna var krusiana, den de nu kallar rosen-gerania, slätiana, pelargonia, tronelis, myrten, flitiga Lisa, betlehemsstjärna och "herren och fruen", som närmast påminde om begonia.

Innan trädgårdsmästerierna kom var det vanligt att uppvakta med vilda blommor. Sen blev det så småningom odlade.

Utav Elnaträdsbusken tog man kvistar och kokte och drack, det ansågs vara blodrenande. Till kreatur använde man roten av gråböna, som växer i havre, och kokte för att rena blodet.

Farmor hade värk och hon brukade bulta sengräs och linda om det onda stället. Och vart år kom Per Jönsson, som var en gubbe som gick runt och hugg åder på folk, och hugg farmor så blodet sprutade - det gjorde de förr mot högt blodtryck. Farmor satt alldeles lugn när han hugg till. Anders Böckman gick också runt och slog åder.

Här var andra kvacksalvaregöbbar som gick omkring och skulle bota kreatur. En hette Staffan, och han hade alpinnar och tröllade med. Men det var ju bara humbug. När korna var sjuka fick de björksvamp att lukta och tugga på, eller också tog man vendelrot, Johannesabröd eller dyvelstäck och böstade och la i bröd. Det fick korna sedan äta. Och grisarna fick bröd med grå eller vit årsten i .

I trädgården hade vi litet timjan, mejram, vitlök, krasse, anis och fenkol. I stället för fenkol hade vi ofta en vild växt, kallad södörta. Persilja odlades inte.

ACC. N:R M. 14078:9.

De fattige gick runt på rote och låg en natt på vart ställe, eller också ackorderades de bort till den som begärde minst av kommunen. Lars Jönsson hade en gumma ~~sm~~ hette Pernilla, och han såg den stackarn så. Hon dog 1911 eller 1912, och hon var den sista utackorderade.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
